

Informatīvais ziņojums
Par Ārlietu ministrijas sadarbību ar Latvijas diasporu
2013.–2015.gadā

SATURA RĀDĪTĀJS

Satura rādītājs	2
Lietotie saīsinājumi un termini	3
I. Ievads	4
II. Saistošie dokumenti un tiesību akti	5
III. Situācijas apraksts.....	6
IV. ĀM rīcības virzieni sadarbībā ar diasporu	9
1. Rīcības virziens: Latviskās identitātes un saiknes ar Latviju uzturēšana	9
1.1. Latvijas valstspiederīgo interešu aizstāvība un konsulāro pakalpojumu nodrošināšana ārvalstīs.....	9
1.2. Vēstniecības kā diasporas sabiedriskās dzīves centri	10
1.3. Diasporas pašorganizēšanās veicināšana.....	10
1.4. Atbalsts „nedēļas nogales skolu” darbībai.....	11
1.5. Latviešu valodas apmācības veicināšana mītnes zemes vispārizglītojošās skolās	11
1.6. Latviešu valodas apmācības un pētniecības veicināšana mītnes zemes studiju programmās augstskolās.....	12
1.7. Sadarbība latviešu trimdas kultūras mantojuma un vēstures izpētē un saglabāšanā	12
2. Rīcības virziens: Diasporas politiskās un pilsoniskās līdzdalības veicināšana.....	13
2.1. Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, tautas nobalsošanas un parakstu vākšanas procesu nodrošināšana ārvalstīs	13
3. Rīcības virziens: Sadarbība ar diasporu.....	14
3.1. Diasporas iesaistīšana Latvijas ekonomikas, zinātnes un kultūras dzīvē	15
3.2. Diasporas apzināšana un savstarpējās komunikācijas veicināšana	15
3.3. Komunikācijas platformas „Globālais latvietis” attīstīšana	16
3.4. Migrācijas un diasporas procesu pētniecība un izpratnes veicināšana	17
4. Rīcības virziens: Atgriešanās veicināšana	17
V. Ārlietu ministrijas plānotā sadarbība ar Latvijas diasporu 2013. – 2015. gadam.....	19
VI. Nobeigums	29

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN TERMINI

ALA	Amerikas Latviešu apvienība
ĀM	Ārlietu ministrija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CVK	Centrālā vēlēšanu komisija
ELA	Eiropas Latviešu apvienība
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KM	Kultūras ministrija
LM	Labklājības ministrija
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
LVA	Latviešu valodas aģentūra
MK	Ministru kabinets
NAP	Nacionālais attīstības plāns 2014. – 2020. gadam
NEPLP	Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PBLA	Pasaules brīvo latviešu apvienība
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VRP	Valdības rīcības plāns

Integrācijas pamatnostādnes – Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam

Valsts valodas pamatnostādnes – Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2005. –2014.gadam

I. IEVADS

Pirmo reizi sadarbība ar latviešiem ārzemēs kā atsevišķa valdības prioritāte izcelta 2011. gada 25. oktobra „Deklarācijā par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību”, veidojot sadaļu „Latvijas tēls un saikne ar tautiešiem”.

Sadarbība ar diasporu formulēta NAP prioritātes „Cilvēka drošumspēja” rīcības virzienā „Cilvēku sadarbība, kultūra un pilsoniskā līdzdalība kā piederības Latvijai pamats”, kura izpildē plānota virkne pasākumu, t.sk. ar ĀM dalību.

Informatīvais ziņojums „Par Ārlietu ministrijas sadarbību ar Latvijas diasporu 2013.–2015.gadā” (turpmāk – Informatīvais ziņojums) ir izstrādāts saskaņā ar VRP „Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību” īstenošanai sadaļas „Latvijas tēls un saikne ar tautiešiem” 168. uzdevumu. VRP dots uzdevums stiprināt ārvalstīs dzīvojošo Latvijas pilsoņu saites ar dzimteni un, sadarbojoties ar pasaules latviešu organizācijām, sekmēt globāla Latvijas valstspiederīgo tīkla izveidi, lai nostiprinātu latvisko identitāti un sekmētu viņu atgriešanos dzimtenē.

ĀM Informatīvā ziņojuma izstrādes gaitā ir veikusi konsultācijas ar diasporas politikas risināšanā iesaistītajām nozaru ministrijām, sociālajiem partneriem un nevalstiskajām organizācijām, t.sk. latviešu organizācijām ārvalstīs un iespēju robežās ņēmusi vērā to sniegtos priekšlikumus.

Informatīvajā ziņojumā ir iekļauti četri rīcības virzieni, kuru mērķu īstenošanai ĀM kompetences ietvaros Informatīvā ziņojuma pielikumā definēti konkrēti uzdevumi, kas ir ĀM kompetencē vai kuru īstenošanā tā ir iesaistīta. Informatīvā ziņojuma pielikumā norādīto pasākumu mērķis ir saiknes ar Latvijas diasporu uzturēšana, stiprināšana un efektīvāka izmantošana, kā arī diasporas atgriešanās Latvijā veicināšana. Daļai īstenojamo pasākumu finansējums ir paredzēts saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2013. gadam”, daļai nepieciešams papildus finansējums.

ĀM Informatīvo ziņojumu izstrādājusi saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēs iekļauto diasporas jautājumu skatījumu, detalizējot ĀM kompetences jomas.

Lai nodrošinātu saskaņotu rīcību diasporas politikas īstenošanā, ĀM piedalās EM vadībā topošā Reemigrācijas atbalstu pasākumu plāna izstrādē un savas kompetences ietvaros iesaistīsies tā īstenošanā. ĀM Informatīvais ziņojums un EM Reemigrācijas atbalstu pasākumu plāns ir viens otru papildinoši dokumenti.

ĀM līdz 2016.gada 1. jūlijam iesniegs MK informatīvo ziņojumu par šī Informatīvā ziņojuma V. sadaļā noteikto pasākumu izpildi.

II. SAISTOŠIE DOKUMENTI UN TIESĪBU AKTI

- 1) 2011.gada 25.oktobra **Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību** – sadaļa „Latvijas tēls un saikne ar tautiešiem”;
- 2) **Valdības rīcības plāna** Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai (apstiprināts ar 2012. gada 16. februāra MK rīkojumu Nr. 84) sadaļas „Latvijas tēls un saikne ar tautiešiem” 168.3. – 168.7. uzdevumi;
- 3) **Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. –2018. gadam** (apstiprināts ar 2011. gada 20. oktobra MK rīkojumu Nr. 542 un tā grozījumiem, kuri apstiprināti ar MK 2012.gada 12.decembra rīkojumu Nr.596), Pilsoniskā sabiedrība un integrācija – Pilsoniskā līdzdalība, Pilsoniskā izglītība, Pilsonības jautājums; Nacionālā identitāte: Valoda un kultūrtelpa – Latviešu valodas prasme un lietošana, Latviešu valoda izglītībā un Latviskā kultūrtelpa;
- 4) Izglītības un zinātnes ministrijas „**Rīcības plāns sabiedrības saliedētības sekmēšanai izglītības nozarē 2012.–2014.gadam**”;
- 5) **Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2005. – 2014.gadam** (apstiprināts ar 2005. gada 2. marta MK rīkojumu Nr. 137);
- 6) **Nacionālais attīstības plāns 2014. – 2020.g.** (2012. gada 20.decembra Saeimas sēdē apstiprinātā redakcija) rīcības virziens „Cilvēku sadarbība, kultūra un pilsoniskā līdzdalība kā piederības Latvijai pamats”;
- 7) **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija „Latvija 2030”** (apstiprināta Saeimā 2010.g. 10.jūnijā);
- 8) 1995.gada 21.septembra likums „Repatriācijas likums”;
- 9) 1994.gada 22.jūlija likums „Pilsonības likums”.

III. SITUĀCIJAS APRAKSTS

Saskaņā ar CSP datiem 2011. gada 1. martā Latvijā bija 2 070 371 iedzīvotājs (salīdzinājumam 2000. gadā – apmēram 2,38 miljoni), no tiem 1 285 136 latvieši. Iedzīvotāju skaita samazinājums skaidrojams gan ar demogrāfiskiem, gan politiskiem, gan ekonomiskiem iemesliem. Iestāšanās ES un pakāpeniskā dalībvalstu darba tirgu atvēršanās ietekmēja arī Latvijas iedzīvotāju kustību uz citām ES dalībvalstīm. Saskaņā ar pētījumu „Latvijas migrācijas mainīgā seja no 2000. – 2010. gadam”¹ 21. gadsimtā no Latvijas ir izbraukuši apmēram 200 000 Latvijas valstspiederīgo, t.i. 9% no iedzīvotājiem (tie ir 14% no visiem darbspējīgajiem), galvenokārt uz Lielbritāniju, Īriju un kopš 2011. gada maija arī uz Vāciju.

Tas atstāj būtisku ietekmi uz Latvijas valsts attīstību – ne vien demogrāfiskā ziņā, bet arī ietekmē valsts ekonomisko izaugsmi un politiskos procesus. No vienas puses, emigrācijas sekām ir pozitīvs raksturs. Saskaņā ar Latvijas bankas datiem ārzemēs dzīvojošie Latvijas piederīgie 2011. gadā uz Latviju ir sūtījuši apmēram 350 miljonus latu, tas ir vērā ņemams devums Latvijas ekonomikai. No otras puses ir jākonstatē, ka tas rada arī izaicinājumu valstij. Ņemot vērā, ka 62% aizbraucēju ir vidējā izglītība, savukārt 24% - augstākā izglītība², Latvijas valsts ieguldītie miljardi latu šo cilvēku izglītošanā un sociālajā nodrošinājumā netiek tieši izmantoti valsts attīstībai. Tāpat, tā kā lielākoties aizbraukušie ir cilvēki reprodūktīvā vecumā, tas ietekmē iedzīvotāju demogrāfisko piramīdu un uzliek arvien lielāku slodzi uz Latvijā palikušo aktīvo iedzīvotāju pleciem, kas savukārt apdraud sociālās sistēmas ilgtspēju.

Tā kā lielākā daļa izbraukušo neatgriezīsies, ir izveidojusies skaitliski liela diaspora, kas liek tikpat kā katrai Latvijas ģimenei personīgi izjust šo jautājumu. Aptaujās³ trīs ceturtais daļas Latvijas iedzīvotāju uztver emigrāciju kā galveno draudu valstij. Līdz ar to ir saasinājusies vajadzība pēc politikas, kurā valdība rūpēsies arī par Latvijas iedzīvotājiem, kas ir atstājuši savu valsti.

Mūsdienās ir mainījies emigrācijas raksturs. Ja agrāk emigrācija pārsvarā bija neatgriezenisks process un cilvēki emigrēja uz pastāvīgu dzīvesvietu, visbiežāk pārraujot attiecības ar izcelsmes valsti, tad šobrīd situācija ir nedaudz citādāka, jo ir iespējama daudz brīvāka pārcelšanās no vienas valsts uz otru un atpakaļ. Mainījies ir arī emigrācijas mērķis, šā brīža emigrācijai vairāk ir ekonomisks raksturs. Turklāt, būtiski mazinoties šķēršļiem izbraukšanai no valsts un iespējām uzturēties citā valstī, kā arī pieaugot mobilitātei, ir kļuvis vienkāršāk ne tikai mainīt dzīves vietu, bet arī uzturēt tiešu kontaktu ar izcelsmes valsti. Šī mobilitāte palielina varbūtību, ka daļa no emigrantiem atgriežas savā izcelsmes valstī.

Šajā Informatīvajā ziņojumā diaspora tiek definēta kā vienā vai vairākās zemēs ārpus savas dzimtenes izklidēta nācijas daļa, kas uztur saikni ar dzimteni⁴ un veido transnacionālās kopienas apziņu. Ar „transnacionālo kopienu” mēs saprotam „no indivīdiem vai grupām sastāvošas kopienas, kas dzīvo citu dažādu nacionālu sabiedrību ietvaros, un kuras darbojas, balstoties uz kopēju interešu un referenču pamatiem (var būt teritoriālas, reliģiskas vai

¹ Hazāns M. Latvijas emigrācijas mainīgā seja: 2000-2010. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2010./2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja (red. Zepa B. un Kļave E.), Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011; skatīties arī: Hazāns M. Recent trends and economic impact of emigration from Latvia, Conference by OECD and MFA of Latvia The economic impact of emigration in Latvia and the other Baltic countries: Challenges and policy application, Rīga, 2012

² Turpat.

³ Turpat.

⁴ Chander, A. Diaspora bonds, New York University Law Review, Vol.7, 2001.

lingvistiskas), un izmanto dažādus līdzekļus, lai stiprinātu savstarpēju solidaritāti pāri nacionālajām robežām.”⁵

Latvijas diaspora sevī ietver ne tikai trimdas latviešus, kas izceļojuši no Latvijas teritorijas pēc Otrā pasaules kara, bet arī tos, kas izbrauca pirms Pirmā pasaules kara un starpkaru periodā, kā arī nesenās emigrācijas laikā izbraukušos Latvijas valstspiederīgos, kuri uztur saikni ar Latviju. Kā liecina ĀM Konsulārā departamenta apkopotie dati par Latvijas valstspiederīgo skaitu ārvalstīs 2011. gadā, ārpus Latvijas pastāvīgi dzīvo vairāk nekā 370 000 Latvijas diasporas pārstāvju⁶. Tie ir cilvēki, kas Latvijas teritoriju atstājuši kopš 19. gadsimta beigām vairākos emigrācijas viļņos pirms Pirmā pasaules kara, pēc Otrā pasaules kara, Padomju okupācijas laikā un pēc neatkarības atjaunošanas. Šobrīd lielākās latviešu kopienas ir Lielbritānijā (~100 000), ASV (pēdējā tautas skaitīšanā ASV 96 000 iedzīvotāju uzrādīja latvisku izcelsmi; ASV šobrīd dzīvo ap 15 000 ir Latvijas Republikas pilsoņu), Kanādā (~26 000), Īrijā (25 000 – 30 000), Zviedrijā (atkarībā no avotiem skaits svārstās starp 4864 un 30 000), Austrālijā (~25 000), Krievijā (~20 000), Brazīlijā (līdz 20 000), Vācijā (vairāk kā 20 000), Izraēla (~10.000), Norvēģijā (~6000) un Spānijā (~6500). Izceļotāju skaits no Latvijas uz daudzām ES dalībvalstīm turpina pieaugt.

Pēdējo gadu laikā notikušas būtiskas izmaiņas attiecībā uz vairākiem jēdzienu „diaspora” raksturojošiem faktoriem. Ja valdības dokumentā „Latviešu diasporas atbalsta programma 2004. – 2009. gadam” vēl bija runa par trimdas latviešu sabiedrību un bijušās PSRS teritorijā dzīvojošajiem latviešiem (jeb Rietumu un Austrumu diasporu), tad šodien var runāt par „vecu” un „jauno” diasporu, t.i., emigrāciju, kas notikusi līdz 1990. gadam un neseno emigrāciju. Tāpat ir vērojamas nozīmīgas izmaiņas Latvijas diasporas sociālajā, demogrāfiskajā, kā arī etniskajā struktūrā. Latvijas diasporas sastāva daudzveidību ir ietekmējuši arī tādi faktori kā izceļošanas laiks⁷, dzimšanas vieta un pilsonība⁸, pieaug arī atšķirības attiecībā uz identitātes apziņu un piederības sajūtu Latvijai.

Diskusijas par grozījumiem Pilsonības likumā norāda, ka sabiedrība atbalsta plašāku pilsonības izpratni, iekļaujot tajā personas ne tikai pēc etniskā principa. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018. gadam lieto jēdzienu „atvērtā latvietība”⁹. Arī šajā Informatīvajā ziņojumā diasporas jēdziens tiek lietots paplašinātā nozīmē, iekļaujot sevī visus Latvijas valstspiederīgos – gan pilsoņus, gan nepilsoņus. Tāpat diasporas jēdziens aptver gan 19. un 20. gadsimtā, gan pēdējos 20 gados no Latvijas izceļojušos un viņu pēctečus (līdz pat „3. paaudzes emigrācijai”). Informatīvā ziņojuma V. sadaļā iekļauto uzdevumu vairāku sadaļu īstenošanā ir iespējama arī „simpātiju diasporas” iesaistīšana (*affinity diaspora* - angļu val.), ar to saprotot personas, kuru izcelsmes valsts nav Latvija, bet kuri simpatizē Latvijai un rīkojas tās labā.

Politikas veidošanā sadarbībai ar diasporu valdībai jāņem vērā visi minētie faktori, kā emigrācijas lielums, tās ietekme uz dažādām jomām, tās daudzveidība, cilvēku mobilitāte,

⁵ Kastoryano R., Immigration, communautés transnationales et citoyenneté, Revue Internationale des Sciences Sociales, 2000, pp. 353-359.; Skatīties arī diskusiju: Dzenovska D., Aizbraukšana un tukšums Latvijas laukos: starp zudušām un iespējamām nākotnēm, Rīga: Biznesa Augstskola *Turība*, 2012, 86.-92. lpp

⁶ dati ir aptuveni, jo ir lielas atšķirības starp Iedzīvotāju reģistra datiem, vēstniecībās pieejamo informāciju un aplēsēm par reālo situāciju.

⁷ Zelče V., Migrācijas lielākās plūsmas 19. gs. sākums - 1991. gads. Latvija: pārskats par tautas attīstību: 2010/2011: nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2011, 49.-63. lpp.

⁸ Aikins K., White N., Global Diaspora Strategies Toolkit, Ireland, 2011 (pieejams www.diasporamatters.com).

⁹ Integrācijas pamatnostādnes 2. punkts - Politikas principi: Atvērtā latvietība. Latviešu valstsnācija ir iekļaujoša, tai ir pienākums nostiprināt savu identitāti un vienlaikus būt atvērtai tiem, kas vēlas iekļauties. Tas nozīmē, ka par latvieti var ne tikai piedzimt, bet arī apzināti kļūt. Katra cilvēka izvēle nosaka, vai blakus latviskajai identitātei, kas ir kopēja, viņš vēlas saglabāt arī savu nacionālo savpatnību, mazākumtautības identitāti.

globalizācijas ietekme un citi. Definējot jaunu politiku, jāmaina arī konceptuālā pieeja, uztverot emigrāciju kā mūsdienu mobilitātes parādību un izceļot pozitīvās sadarbības iespējas. Ja iepriekšējā diasporas politika lika uzsvāru uz atbalstu diasporai, tad turpmāk, ņemot vērā diasporas transnacionālo raksturu, nepieciešams ir arī padziļināt un pilnveidot savstarpējo mijiedarbību ar diasporu, sasaistot to ar valsts interesēm. Šīs intereses saistās ar diasporas potenciāla plašāku iesaistīšanu zinātnes, ekonomikas un kultūras jomās, kopā un uz abpusējas ieinteresētības pamatiem īstenojot valsts attīstību veicinošus projektus. Lai atrastu optimālos sadarbības veidus, vispirms ir jāiepazīst diaspora tās dažādībā un jāizvērtē sadarbības iespējas, tad jāizveido regulārs sadarbības mehānisms ar precīzi nedefinētiem sadarbības mērķiem, koordinētām aktivitātēm un skaidri sadalītām atbildības jomām.

Ņemot vērā to, ka sadarbība ar diasporu ir noteikta kā viena no valdības darbības prioritātēm, ir nepieciešams izveidot atbilstošu institucionālo un finansiālo bāzi Valdības deklarācijā, t.sk., VRP definēto mērķu un uzdevumu pilnvērtīgai īstenošanai (iepriekš – Latviešu diasporas atbalsta programma 2004.-2009.gadam Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās vadībā). Atbildība par diasporas politiku ir pārdalīta starp vairākām ministrijām – ĀM, IZM, KM un EM. 2012. gada 13. novembrī MK apstiprināts Integrācijas pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomes nolikums un 2012. gada 16. novembrī Demogrāfisko lietu padome Ministru prezidenta Valda Dombrovska vadībā nolēma izveidot darba grupu vienotas valsts diasporas politikas, starpnozaru programmas īstenošanas koordinācijai. Darba grupa, būs pakļauta Integrācijas pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomei, to vadīs ĀM un tajā darbosies iesaistītās ministrijas un NVO pārstāvji.

Diasporas jautājumu risināšanā ir svarīgi iesaistīt pārstāvjus no diasporas un to pārstāvošajām organizācijām; sadarbības process noris daudz veiksmīgāk, ja diasporu pārstāvniecība ir strukturēta, tādēļ valsts interesēs ir turpināt veicināt diasporas pašorganizēšanās procesus. ĀM regulāru sadarbību ar Latvijas diasporu organizē caur PBLA mītņu zemju centrālajām latviešu organizācijām – Amerikas Latviešu apvienību, Eiropas Latviešu apvienību, Latviešu Nacionālo apvienību Kanādā, Latviešu apvienību Austrālijā un Jaunzēlandē, Dienvidamerikas un Karību Latviešu apvienību un Krievijas Latviešu kongresu. Ņemot vērā diasporas dažādību, uzmanība jāpievērš faktam, ka ir organizācijas, kas nav saistītas ar iepriekšminētajām centrālajām organizācijām, un ka ir daudzi indivīdi, kuri iesaistās vai nu neformālās kopienās, piem., pašdarbības kolektīvos (koros, deju kopās u.tml.) vai arī nesaistās vispār nekādā sabiedriskā darbībā. Sadarbības īstenošanai dažos gadījumos jāuzrunā arī šīs diasporas atsevišķās formālās un neformālās organizācijas, kā arī individuālie pārstāvji. Šim nolūkam nozīmīgu lomu var spēlēt arī diasporas mediji.

IV. ĀM RĪCĪBAS VIRZIENI SADARBĪBĀ AR DIASPORU

ĀM ir definējusi četrus rīcības virzienus sadarbībai ar diasporu, plānojot aktivitātes (gan ĀM vadībā, gan ar ĀM iesaisti):

1. virziens – Latviskās identitātes un saiknes ar Latviju uzturēšana;
2. virziens – diasporas politiskās un pilsoniskās līdzdalības veicināšana;
3. virziens – sadarbība ar diasporu ekonomikā, kultūrā, izglītībā un zinātnē, intelektuālā potenciāla aizplūšanu aizstājot ar intelektuālā potenciāla aprites procesu;
4. virziens – atgriešanās veicināšana.

Rīcības virzienos noteikto mērķu sasniegšanai ĀM darbosies, izmantojot Latvijas diplomātiskā un konsulārā dienesta iespējas, kā arī attīstot un izmantojot komunikācijas platformu „Globālais latvietis” (aprakstīta 3.2. punktā).

1. Rīcības virziens: Latviskās identitātes un saiknes ar Latviju uzturēšana

Mērķis: saglabāt Latvijas diasporas saikni ar Latviju, veicināt latviskās identitātes saglabāšanu, kā arī latviešu valodas un kultūras telpas pieejamību ārpus Latvijas teritorijas.

1.1. Latvijas valstspiederīgo interešu aizstāvība un konsulāro pakalpojumu nodrošināšana ārvalstīs

Viena no ĀM pamatfunkcijām ir konsulāro funkciju veikšana. Nozīmīgu vietu Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību¹⁰ darbībā ieņem tādu svarīgu uzdevumu veikšana kā pilsonības jautājumu risināšana (reģistrēšana pilsonībā, atteikšanās no pilsonības, izziņu sniegšana par pilsonības statusu u.c.), civilstāvokļa aktu reģistrācija (dzimšanas, miršanas, laulību reģistrācija), atsevišķu notariālo darbību veikšana, repatriācijas jautājumu kārtošana, pasu un personu apliecību noformēšana, Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, tautas nobalsošanas un parakstu vākšanas organizēšana. ĀM ir vienīgā Latvijas valsts institūcija, kura nodrošina šīs funkcijas ārvalstīs dzīvojošajiem Latvijas valstspiederīgajiem. Lai arī daļa šo pakalpojumu tieši neattiecas uz diasporu tās plašākajā izpratnē (ietverot sevī arī trimdas latviešus, kas nav Latvijas pilsoņi un cilvēkus, kas kaut kādā veidā ir bijuši saistīti ar Latviju), pakalpojumu saņēmēju loks līdz ar Pilsonības likuma grozījumiem būtiski pieaugs, jo pieaugs Latvijas pilsonības pieprasītāju skaits.

Ekonomiskās krīzes rezultātā liela daļa Latvijas valstspiederīgo ir izbraukuši no valsts, savukārt budžeta konsolidācijas pasākumu rezultātā ir veikts būtisks vēstniecību personāla un finansējuma samazinājums¹¹. Esošā finansējuma un personāla nodrošinājuma apstākļos pieaugošo konsulāro funkciju izpilde vēstniecībās ir apgrūtināta. Atsevišķu konsulāro pakalpojumu nodrošināšanai vēstniecības ir spiestas veidot pierakstu apmēram mēnesi vai pat divus mēnešus uz priekšu, kā rezultātā nav iespējama pakalpojumu klāsta un pieejamības paplašināšana. Lai nodrošinātu šo funkciju izpildi, kā arī uzlabotu konsulāro pakalpojumu pieejamību, ĀM izvērtē nepieciešamību nosūtīt papildus diplomātus un administratīvi tehnisko personālu uz vēstniecībām, piemēram, Lielbritānijā, Īrijā, Vācijā un ASV.

¹⁰ Latvijai ir 44 diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārvalstīs – 35 vēstniecības, 1 ģenerālkonsulāts, 2 konsulāti, kā arī 6 pārstāvniecības starptautiskajās organizācijās.

¹¹ diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību personāls tika samazināts par 37% (t.sk. konsulārās amatpersonas par 48%) – ĀM funkciju prezentācija Valsts kancelejā 2010. gada 11. jūnijā.

ĀM un IeM sadarbības rezultātā Latvijas vēstniecībām ASV, Lielbritānijā un Īrijā nodotas mobilo pasu darbstacijas, kas ļauj pasu un personu apliecību pieteikumus pieņemt ārpus vēstniecības telpām. IeM plāno veikt jaunu stacionāro un mobilo pasu darbstaciju iekārtu iepirkumu un nomainīt arī Latvijas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās. Pasu darbstaciju nomainīšana varētu tikt uzsākta 2013. gada pirmajā pusgadā. Paredzams, ka atsevišķas pasu darbstacijas būs integrētās pasu darbstacijas (ar papildu funkcijām), kuras būs iespējams izmantot arī kā mobilās pasu darbstaciju izbraukumu sesijās. Šajās pasu darbstacijās tiek nodrošināta iespēja pasu un personu apliecību pieteikumus pieņemt ārpus pārstāvniecību telpām. ĀM ir izvērtējusi un nodevusi IeM apkopoto informāciju par Latvijas diplomātiskajām un konsulārajām pārstāvniecībām, kurās nepieciešamas papildus pasu darbstacijas, prioritārā secībā, jo īpaši izceļot valstis, kurās ir liels Latvijas valstspiederīgo un izsniegto personu apliecinošo dokumentu skaits (Lielbritānija, Īrija, ASV, Kanāda, Vācija, Krievija, Izraēla).

1.2. Vēstniecības kā diasporas sabiedriskās dzīves centri

Valstīs ar lielu Latvijas diasporu vēstniecības ikdienas darbība cieši saistās ar diasporas sabiedrisko un kultūras dzīvi. Vēstniecības organizē dažādus pasākumus, kuru mērķauditorija ir diaspora – valsts svētku pieņemšanas, izstādes, koncerti, Līgo un Ziemassvētku pasākumi, Latvijas mākslinieku pasākumu organizēšana ārzemēs. Vēstniecības iespēju robežās atbalsta arī ārzemēs esošo latviešu kolektīvu dalību kultūras pasākumos Latvijā, piemēram, Dziesmu un deju svētkos. Ar vēstniecību atbalstu tiek atvērti uzņēmēju klubi un tirdzniecības kameras (Lielbritānijā, Igaunijā, Nīderlandē, Īrijā). Dažās valstīs vēstniecības ir vienīgā vieta, kur personas un uzņēmēji var vērsties pēc palīdzības, kad tie nonākuši krīzes situācijā.

VRP sadarbība ar Latvijas diasporu ir uzsvērtā kā viena no valdības svarīgākajām kompetencēm, un ĀM ar savu diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību tīklu spēlē svarīgu vidutāja lomu dialogā ar diasporu un ar diasporas institūcijām. Šobrīd ĀM centrālajā aparātā sadarbībai ar diasporu ir tikai viena diplomāta štata vieta, bet vēstniecībās šie uzdevumi tiek veikti amatu apvienošanas kārtībā, un esošo diplomātu kapacitāte liedz sadarbību īstenot pilnvērtīgi. Līdz ar to ir nepieciešams izvērtēt personāla un finanšu resursu palielināšanu sadarbībai ar diasporu gan ĀM centrālajā aparātā, gan vēstniecībās.

1.3. Diasporas pašorganizēšanās veicināšana

Lielākajā daļā valstu diasporas organizācijas jau aktīvi darbojas, veiksmīgi iekļaujot to darbībā arī jaunās emigrācijas pārstāvjus. Lai veiksmīgāk apzinātu aktualitātes un risinātu diasporas jautājumus, īpaši mītnes valsts reģionos, kas atrodas tālu no vēstniecībām, jāveicina diasporas pašorganizēšanās, kā arī jānostiprina sadarbība ar esošajām diasporas organizācijām.

ĀM un vēstniecības pastāvīgi sadarbojas ar PBLA un tās dalīborganizācijām – ALA, ELA, Latviešu Nacionālo apvienību Kanādā, Latviešu apvienību Austrālijā un Jaunzēlandē, Dienvidamerikas un Karību Latviešu apvienību un Krievijas Latviešu kongresu. ĀM apkopos informāciju par katrā valstī jau esošajām Latvijas diasporas organizācijām un struktūrām, kā arī konsultāciju procesā ar esošām mītnes zemju organizācijām izvērtēs nepieciešamību izveidot jaunas organizācijas un attīstīt jaunas sadarbības iespējas.

1.4. Atbalsts „nedēļas nogales skolu” darbībai

Atbalstu nedēļas nogales skolām ārpus Latvijas paredz vairāki jau spēkā esoši valdības plānošanas dokumenti¹², kā arī NAP. Latviešu nedēļas nogales skolu darbību pasaulē koordinē PBLA Izglītības padome, kā arī mītnes zemju centrālo organizāciju Izglītības nozares (Eiropā darbojas arī ELA izglītības referente). Sadarbības partneri Latvijā ir IZM, LVA un KM. LVA nodrošina divas skolotājas Maskavas nedēļas nogales skolā un jau septiņus gadus vienu skolotāju Maskavas Latviešu biedrībā, kā arī informatīvo materiālu un grāmatu ziņā palīdz astoņām nedēļas nogales skolām Īrijā. LVA un PBLA sadarbojas skolotāju apmācību rīkošanā un metodisko materiālu izdošanā.

Latviešu valoda un citi ar Latviju saistītie mācību priekšmeti kā, piemēram, ģeogrāfija, vēsture un folklorā ārvalstīs tiek mācīti latviešu nedēļas nogales skolās ārpus mītnes zemes vispārējās izglītības sistēmas. Nedēļas nogales skolu dibināšana visbiežāk balstās uz vecāku pašiniciatīvu, tādēļ to skaits ir mainīgs. Pašreiz ārvalstīs esošo latviešu nedēļas nogales skolu skaits pārsniedz 60.

Ziemeļamerikā latviešu skolu darbība un pedagoģiskās programmas ir samērā labi veidotas. Eiropas valstīs situācija mainās ātri, un latviešu skolu skaits nemitīgi pieaug, šobrīd jau pārsniedzot 40. Saskaņā ar ELA 2012.gada septembra pētījumu¹³ nedēļas nogales skolu skaits Eiropā sasniedzis 43¹⁴. Visvairāk šāda veida nedēļas nogales skolu ir Lielbritānijā – 11, Īrijā – 8 un Vācijā – 4. Krievijā nedēļas nogales skolas darbojas Latvijas vēstniecības Maskavā un Latvijas ģenerālkonsulāta Pēterburgā telpās.

Latvijas valsts galvenais atbalsts tiek veltīts jau minēto metodisko mācību līdzekļu izstrādei, kā arī, sākot ar 2013.gadu, tiks piešķirts finansiāls atbalsts nedēļas nogales skolām konkursa kārtībā. ĀM un pārstāvniecības iespēju robežās sniedz atbalstu, nodrošinot nedēļas nogales skolas ar telpām pārstāvniecībās¹⁵, veicot informatīvu un koordinējošu darbību, kā arī organizējot nepieciešamo mācību materiālu pārsūtīšanu no Latvijas.

Nepieciešams atrisināt latviešu skolu telpu jautājumu vēstniecībās Īrijā, Stokholmā un Briselē Latvijas prezidentūras ES Padomes laikā, kur pārstāvniecības telpās notiek arī pašdarbības kolektīvu nodarbības. Saskaņā ar PBLA sniegto informāciju, kritiskā stāvoklī ir nedēļas nogales skola Brisbenā, Austrālijā, kuras darbības atjaunošanai nepieciešams finansiāls un metodisks atbalsts.

Vienlaikus jaunu nedēļas nogales skolu dibināšanas gadījumā ir jāizvērtē, vai to darbību ir iespējams izvērst vēstniecību telpās. Valstīs ar lielu Latvijas diasporu (Īrija, Lielbritānija, Vācija u.c.) vēstniecībām jāveic darbs ar vietējām pašvaldībām, eventuāli rodot risinājumu latviešu skolu izvietojumam vietējo vispārīgizglītojošo skolu vai pašvaldību telpās.

1.5. Latviešu valodas apmācības veicināšana mītnes zemes vispārīgizglītojošās skolās

Briselē un Luksemburgā ir Eiropas skolas, kas piedāvā latviešu valodas un literatūras apmācību, taču nepietiekamā skolēnu skaita dēļ nav atsevišķas latviešu plūsmas. Eiropā darbojas 14 Eiropas skolas, kas ir oficiālas izglītības iestādes, kurās izglītību nodrošina ES institūciju darbinieku bērniem no visām 27 ES dalībvalstīm. 1994.gada 21.jūnija Konvencijā,

¹² VRP Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, Valsts valodas pamatnostādnes, Izglītības attīstības pamatnostādnes, Integrācijas pamatnostādnes un Izglītības un zinātnes ministrijas rīcības plāns sabiedrības saliedēšanas sekmēšanai.

¹³ ELA, 2012.gada septembris, Latviskās izglītības iespējas Eiropā ārpus Latvijas, (Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/sabiedrības_lidzdaliba/demografisko_lietu/ela_sk_pet_vs20120909.pdf).

¹⁴ Saskaņā ar ELA sniegto informāciju nedēļas nogales skolu skaits 2013.g.februāra sākumā sasniedzis 50

¹⁵ Šobrīd latviešu nedēļas nogales skolas ir septiņās pārstāvniecībās – Vīnē, Briselē, Helsinkos, Maskavā, Pēterburgā, Ženēvā un Strasbūrā.

kas nosaka Eiropas skolu statūtus, ir noteiktas starptautiskās saistības Latvijas Republikai kā minētās konvencijas dalībvalstij. Līdz ar to IZM, nodrošinot Eiropas skolas darbu, ir izstrādājusi Latviešu valodas programmu, kas veidota saskaņā ar Latvijas izglītības standartu latviešu valodā un vienlaikus īpaši pielāgota darbam Eiropas skolās, ņemot vērā stundu skaitu un bērnu dažādo latviešu valodas zināšanu līmeni.

Dažās valstīs, piemēram, Somijā un Zviedrijā vietējās skolas piedāvā latviešu valodas mācības, ja skolnieku skaits ir pietiekams un ir pieejami latviešu valodas skolotāji. LVA jau vairākus gadus nodrošina finansējumu skolotājiem Krievijā (Baškortostānas Republikas M.Gorkija ciema vidusskolā, Krasnojarskas un Ačinskas apgabala latviešu biedrībās). Sākot ar 2013.gadu, tiks nosūtīti papildus skolotāji uz Omskas apgabalu.

Valstīs ar būtisku Latvijas diasporas koncentrāciju (piemēram, Lielbritānija un Īrija) vēstniecības sadarbībā ar IZM, mītnes valsts institūcijām un vietējām pašvaldībām iespēju robežās paplašinās latviešu valodas apmācības iespējas mītnes valsts vispārizglītojošās skolās, t.sk. iekļaujot tālmācības iespējas, kā arī eventuāli paredzot iespēju skolotāju nosūtīšanai vai vietējo latviešu skolotāju atalgošanai. Tiks meklēta iespēja izveidot papildus diplomāta vietu vēstniecībās Lielbritānijā un Īrijā sadarbībai ar diasporu, ieskaitot sadarbības veicināšanu izglītības jomā.

1.6. Latviešu valodas apmācības un pētniecības veicināšana mītnes zemes studiju programmās augstskolās

Latviešu valodas mācīšana un popularizēšana ir viens no instrumentiem, kā nostiprināt latviešu kultūras telpu pasaulē. Latviešu valodas studiju programmas veicina ārzemēs dzīvojošo Latvijas diasporas pārstāvju un ārzemnieku iespējas iemācīties latviešu valodu. Vairāku studiju programmu darbība, piemēram, Vašingtona universitātē Sietlā, notiek ar diasporas atbalstu. Šobrīd latviešu valoda tiek mācīta 23 universitātēs¹⁶ pasaulē, no kurām septiņas saņem finansiālu atbalstu no Latvijas (~50 000 LVL apmērā) – Sietlas Vašingtona Universitāte ASV, Prāgas Kārļa un Brno Masarika universitātes Čehijā, Tallinas un Tartu universitātes Igaunijā, Vīnes Universitāte Austrijā, kā arī Pekinas universitāte Ķīnā.

Pie šīm studiju programmām koncentrējas latviešu valodas, kultūras, vēstures un mūsdienu politikas interešu centri ar pasākumiem, kuros diaspora vienlaicīgi ir gan organizētāji, gan mērķauditorija.

Latvijas vēstniecības turpinās uzturēt kontaktus ar universitātēm, kurās notiek latviešu valodas un kultūras mācības. Vēstniecības, kontaktējoties ar mītnes valsts atbildīgajām institūcijām, sadarbībā ar IZM un LVA, iespēju robežās atbalsta latviešu valodas kā svešvalodas studiju programmu nostiprināšanos un palīdzēs vieslektoru piesaistē.

1.7. Sadarbība latviešu trimdas kultūras mantojuma un vēstures izpētē un saglabāšanā

Sadarbībā ar diasporas organizācijām kā PBLA, ALA, ELA un citām, tiek virzīti vairāki projekti par trimdas un emigrācijas kultūras saglabāšanu. 2012. gada aprīlī Mineapolē (ASV) ALA sadarbībā ar Minesotas Universitātes Imigrācijas vēstures pētniecības centru un muzeju “Latvieši Pasaulē” rīkoja Trimdas latviešu arhīvu un materiālās kultūras konferenci, kurā piedalījās arī Latvijas kultūras mantojuma glabātājinstitūcijas (Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Nacionālais arhīvs). Pakāpeniski tiek veikta arī trimdas vēstures izpēte (Latviešu Pasaules zinātnieku kongress, AABS (*Association for the Advancement of Baltic*

¹⁶ Latviešu valodas aģentūras mājaslapa, augstskolas, kurās latviešu valodu var apgūt kā svešvalodu skat.: http://www.valoda.lv/Latviesu_valoda_arzemes/Augstskolas/mid_507.

studies), muzejs LaPa (Latvieši pasaulē) un citi). 2012. gadā vēstniecība Īrijā iniciēja un noorganizēja latviešu centra Straumēni, Lielbritānijā, bibliotēkas pārcelšanu uz Īriju vietējās Latvijas diasporas vajadzībām.

ĀM iespēju robežās atbalsta šos projektus un piedalās to koordinēšanā. Ar vēstniecību un ĀM atbalstu ir plānots veicināt emigrācijas un trimdas vēstures un kultūras informācijas izplatīšanu Latvijā, rīkojot pasākumus Latvijā (izstādes, trimdas autoru darbu lasījumus, koncertus), kā arī iekļaujot šo Latvijas vēstures posmu (latvieši ārpus Latvijas) skolu mācības programmās un muzeju ekspozīcijās. Ir vēlama trimdas bibliotēku integrēšana Latvijas bibliotēku sistēmā. ĀM atbalstīs Trimdas mākslas izstādi Latvijas Nacionālā muzejā 2013. gada jūnijā, kā arī trimdas mākslas projektu Cēsu muzejā.

2. Rīcības virziens: Diasporas politiskās un pilsoniskās līdzdalības veicināšana

Mērķis: veicināt diasporas politisko un pilsonisko līdzdalību Latvijā notiekošajā, veicināt piederības sajūtu Latvijai.

2.1. Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, tautas nobalsošanas un parakstu vākšanas procesu nodrošināšana ārvalstīs

Latvijas diasporas līdzdalība Latvijas politiskajos un pilsoniskajos procesos stiprina tās saikni ar valsti. Latvijas pilsonība ir stiprākā pilsoniskā saikne ar Latviju, līdz ar to valsts attieksme pret pilsonības nosacījumiem ir svarīgs rādītājs attieksmē pret diasporu, tāpat kā valsts attieksme pret ārzemēs dzīvojošo pilsoņu piedalīšanos vēlēšanās. Pilsonība dod tiesības aktīvi piedalīties valsts procesos, t.sk. piedalīties vēlēšanās, un reizē veicina atbildības apziņu pret savu valsti.

Dati no pēdējām vēlēšanām norāda uz diviem faktoriem, kas veicina balsošanas tiesību izmantošanu – iecirkņu skaits un motivācija. Ciešā sadarbībā ar diasporas organizācijām iecirkņu skaits ārzemēs ir regulāri pieaudzis un veicinājis ārzemēs mītošo pilsoņu piedalīšanos vēlēšanās. 2010. gadā Saeimas vēlēšanām tika organizēti 64 iecirkņi, bet 2011. gadā – 77, attiecīgi piedaloties 13012 un 14120 pilsoņiem. 2012. gada 18. februāra referendumā par valsts valodu balsot ārvalstīs bija iespējams jau 85 balsošanas iecirkņos, kuros nobalsoja 39763 Latvijas pilsoņu, kas gandrīz 3 reizes pārsniedz aktivitāti 2011. gada Saeimas vēlēšanās.

Līdz ar to secinām, ka ārzemēs dzīvojošo pilsoņu motivācija pieaug, kad ir jāizsaka sava nostāja par Latvijas valstij izšķirīgiem jautājumiem. Latvijas diasporas pārstāvju piedalīšanās vēlēšanās norāda uz vēlmi iesaistīties Latvijas sabiedriskajos un politiskajos procesos. Meklējot iespējas, kā vairo pilsonisko līdzdalību Latvijas valsts politiskajā dzīvē, izskan arī tādi diasporas pārstāvju priekšlikumi, kā izveidot atsevišķu vēlēšanu apgabalu ārvalstīs dzīvojošo Latvijas pilsoņu pārstāvībai, kas savukārt varētu izraisīt asas debates Latvijā.

Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārvalstīs ir atbildīgas par Saeimas, Eiropas Parlamenta vēlēšanu¹⁷, tautas nobalsošanu un parakstu vākšanas organizēšanu. Ārzemēs dzīvojošo Latvijas pilsoņu aktivitātes 2012.gada 18.februāra referendumā jau norādīja uz kapacitāšu nepietiekamību vēstniecībās kā Lielbritānijā un Īrijā

¹⁷ 2009.gadā pilsoņi ārvalstīs varēja piedalīties EP vēlēšanās, izmantojot pastu. Šobrīd Saeimā tiek izstrādāts jauns vēlēšanu likums, saskaņā ar kuru iespējams pilsoņiem ārvalstīs varētu piešķirt tiesības ne tikai balsot, izmantojot pastu, bet arī klātienē Latvijas pārstāvniecībās, ja vien viņi nebūs reģistrējušies ES mītnes valsts vēlēšanu reģistrā.

pilsoņu piedalīšanās vēlēšanās nodrošināšanā. Latvijas pilsoņu skaits, kas piedalās vēlēšanās un parakstu vākšanās ārvalstīs, turpina pieaugt. ĀM savlaicīgi jāaplāno vēstniecību kapacitātes nostiprināšana, atbilstoša materiāli tehniskā aprīkojuma nodrošināšana, kā arī jāizvērtē vēlēšanu iecirkņu tīklu paplašināšanas nepieciešamība un iespējas valstīs, kurās ir liela Latvijas pilsoņu koncentrācija. Lai Latvijas pilsoņiem, esot ārvalstīs, piedalīšanās šāda veida politiskajos procesos būtu vienkāršāka, SM, VARAM un CVK jāveicina elektroniskās balsošanas sistēmas izstrāde vēlēšanu un tautas nobalsošanu organizēšanai.

2.2 ĀM iesaiste ar Pilsonības likuma grozījumiem saistītajos procesos

Ārvalstīs dzīvojošo Latvijas pilsoņu skaits pārsniedz 200 000. Viens no galvenajiem Pilsonības likuma grozījumu mērķiem ir pieļaut dubultpilsonības piešķiršanas iespēju paplašināšanu trimdas latviešiem un „jaunās emigrācijas” Latvijas valstspiederīgajiem, kuriem saskaņā ar pašreizējo likumu, pieņemot citas valsts pilsonību, ir jāatsakās no Latvijas pilsonības vai pilsonība tiek atņemta (piemēram, 2011. gadā no Latvijas pilsonības atteikušās 294 personas, savukārt 71 personai Latvijas pilsonība atņemta). Dati par to, cik ārzemēs dzīvojošo personu varētu pieteikties pilsonībā pēc likuma grozījumiem, vēl nav apkopoti, taču paredzams, ka Pilsonības likuma grozījumu rezultātā ārzemēs dzīvojošo Latvijas pilsoņu skaits būtiski pieaugs.

Dubultpilsonības iegūšanas iespēja izraisīs jaunu Latvijas pilsonības pretendentu vilni īpaši ārvalstīs, kurās ir liels 20. gadsimtā izceļojušo latviešu īpatsvars. Līdz ar to ir prognozējama ievērojama dubultpilsonības pretendentu loka un darba apjoma palielināšanās vēstniecībās, kas atrodas valstīs ar lielu Latvijas diasporu, proti, ASV, Kanāda, Īrija, Lielbritānija, Vācija, Krievija, Austrālija, Zviedrija un Izraēla.

Svarīgu lomu dubultpilsonības īstenošanā būs Latvijas vēstniecībām, kuru uzdevums sadarbībā ar PMLP būs sniegt nepieciešamo informāciju un konsultācijas diasporas pārstāvjiem. Līdz ar to vēstniecībās būs jāmeklē risinājumi iespējami plaša interesentu loka apzināšanai un Latvijas pilsonības pretendentu pieteikumu pieņemšanas nodrošināšanai – veicot vēstniecību izbraukumu sesijas (ASV, Latīņamerikā, Kanādā, Lielbritānijā, Īrijā, Austrālijā, Krievijas Federācijā), kā arī nepieciešamā personāla un tehnisko resursu nodrošināšanai (mobilās pasu darbstacijas u.c.).

3. Rīcības virziens: Sadarbība ar diasporu

Mērķis: stiprināt diasporas iesaisti Latvijas sabiedriskajos procesos, panākt mijiedarbību ekonomikā, zinātnē, izglītībā un kultūrā.

Brīvā cilvēku kustība un modernās tehnoloģijas ir padarījušas vieglāk uzturamu piederības sajūtu Latvijai, neatkarīgi no atrašanās vietas pasaulē. Turklāt Latvijas iedzīvotāji un ārzemēs mītošie valstspiederīgie globalizētās pasaules laikmetā uztur savstarpējas saites caur dažādām aktivitātēm un sociālajiem tīkliem, veidojot pārrobežu „transnacionālu kopienu”.

Ņemot vērā šo situāciju, tiek attīstīta aktivitāšu programma, kuras galvenie mērķi ir globāla latviešu saziņu tīkla izveide un latviešu savstarpējās komunikācijas pasākumu rīkošana. Atsevišķās valstīs, piemēram, Nīderlandē un Beļģijā jau notiek profesionālās komunikācijas veicināšanas pasākumi un šo valstu pieredze tiks izmantota līdzīgu pasākumu rīkošanai citās valstīs. Augstvērtīgu un profesionālu rezultātu sasniegšanai ir svarīga ne tikai sadarbība starp vēstniecību un diasporas organizācijām, bet arī ar LIAA, nozaru asociācijām u.c institūcijām.

3.1. Diasporas iesaistīšana Latvijas ekonomikas, zinātnes un kultūras dzīvē

Kopš neatkarības atjaunošanas ir notikušas pasaules latviešu zinātnieku, ārstu konferences, notikusi sadarbība mākslas un kultūras jomā. Pēdējo gadu laikā sadarbība ar diasporu ir kļuvusi gan intensīvāka, gan saturīgāka. Latvijas iesaistīto institūciju sadarbība ar diasporu notiek, balstoties uz partnerību ar diasporas organizācijām.

2011. gada janvārī tika parakstīts ĀM sadarbības memorands ar PBLA, 2011. gada jūlijā KM sadarbībā ar ELA rīkoja pirmo Diasporas konferenci. Turpinot šo sadarbību, 2012. gadā ĀM notika ĀM, KM un IZM organizēta otrā Diasporas konference „Latvieši pasaulē – piederīgi Latvijai” ar plašu Latvijas diasporas piedalīšanos (120 dalībnieki). ĀM, KM un IZM pārstāvji regulāri piedalās PBLA un ELA sēdēs. Latvijas institūciju pārstāvji piedalās arī diasporas kopienu biedrību sēdēs Īrijā, Lielbritānijā, Zviedrijā un citur, skolotāju semināros Lielbritānijā un Latvijā, kā arī profesionālo kontaktu veidošanas pasākumos. Pieaugot diasporas mediju skaitam, pieaug arī diasporas pārstāvju iesaistīšanās Latvijas sabiedriskajā dzīvē.

Latvijas ekonomikā jau darbojās un investē latviešu emigrācijas pārstāvji. Visas sadarbības iespējas vēl nav izsmeltas, un pastāv būtisks potenciāls jaunu ideju attīstīšanai. ĀM sadarbībā ar diasporas organizācijām un vietējām iestādēm, pasaules latviešu savstarpējās komunikācijas veicināšanai ir iniciējusi vairākus uz diasporu mērķētus pasākumus. Sevišķi nozīmīgs ir PBLA sadarbībā ar LTRK un ĀM rīkotais Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju forums 2013.gadā. Mērķis ir stimulēt latviešu izcelsmes uzņēmēju un profesionāļu sadarbību ar Latviju, tā veicinot viņu eventuālo iesaistīšanos un investīcijas Latvijas ekonomikā. Forums ir kā pilotprojekts, kura ietvaros tiks veidota uzņēmēju un profesionāļu datu bāze, un atkarībā no foruma rezultātiem tiks plānota turpmākā darbība un sadarbības koordinācijas iespējas, kā arī attīstīta diasporas pārstāvju savstarpējā komunikācija. Nepieciešams paplašināt un aktivizēt Latvijas diplomātu ekonomikas jautājumos, LIAA pārstāvju ārvalstīs, kā arī LTRK, LDDK un nozaru asociāciju mērķtiecīgu sadarbību ar diasporas pārstāvjiem ekonomikas jomā. Pasākumu organizēšanā ārvalstīs iespēju robežās iesaistīs Latvijas goda konsulus attiecīgajā valstī, īpaši latviešu izcelsmes goda konsulus (piem., ASV un Austrālijā).

Tāpat svarīgi ir saglabāt saikni ar jauno paaudzi, lai jaunieši perspektīvā saglabātu vēlmi sadarboties ar Latviju. Šim nolūkam tiks organizēts arī jauniešu salidojums – Rīgas kā Eiropas Kultūras galvaspilsētas projekta ietvaros 2014.gadā.

ĀM ir uzņēmusies koordinējošo lomu regulāra dialoga izveidošanā un uzturēšanā starp ES institūcijās un citās starptautiskajās organizācijās strādājošiem diasporas pārstāvjiem un Latvijas valsti. Ir plānots rīkot tikšanās ar ārlietu ministru un citām Latvijas amatpersonām, kā arī saiknes uzturēšana ar pārstāvniecību starpniecību.

ĀM ir nepieciešams papildus finansējums pasākumu rīkošanai gan Latvijā, gan ārvalstīs.

3.2. Diasporas apzināšana un savstarpējās komunikācijas veicināšana

Pēdējā laika aptaujas un pētījumi liecina, ka liela daļa ārzemēs dzīvojošo Latvijas valstspiederīgo neplāno atgriezties Latvijā. Tādēļ vēl jo svarīgāk ir panākt attieksmes maiņu pret emigrāciju – ar to saprotot ne tikai neatgriezenisku procesu, bet arī mobilitātes izpausmi kā cirkulāru procesu, jeb īslaicīgu uzturēšanos ārpus valsts un tai sekojošu atgriešanos. Jāveicina pastāvīgi ārvalstīs dzīvojošu dažādu jomu profesionāļu darba saiknes uzturēšana ar Latviju, lai zināšanu kapitāls tiktu investēts arī Latvijā, kas veicinātu attiecīgās profesionālās jomas izaugsmi.

ĀM sadarbībā ar diasporas pārstāvjiem un medijiem, kā arī ar citām Latvijas institūcijām, izveidos datu bāzi diasporas pārstāvju potenciāla apzināšanai. Vēstniecības apkopos informāciju par mītnes valstī dzīvojošajiem diasporas pārstāvjiem ekonomikas, kultūras u.c. zinātnes jomās, iegūstot informāciju no diasporas pārstāvjiem, kā arī izmantojot jau diasporu organizāciju rīcībā esošos datus. 2013.gadā ĀM izveidos papildus štata vietu, kas būs atbildīga par diasporas jautājumu risināšanu un datu bāzes apkalpošanu un no vēstniecībām un diasporas pārstāvjiem saņemtās informācijas apkopošanu un aktualizēšanu.

Nozīmīga ir diasporas „kontakta tīkla” veidošana, lai, apzinot diasporas profesionālo speciālistu kopumu, mērķtiecīgi notiktu dialoga uzturēšana un dažāda rakstura nozaru pasākumu plānošana ar diasporas piedalīšanos. Tas ļaus precīzāk izvērtēt diasporas sastāvu un tās cilvēku potenciālu piedalīties konkrētā sadarbības jomās – politiskajā, zinātniskajā, ekonomiskajā, izglītības, kultūras vai citās jomās.

3.3. *Komunikācijas platformas „Globālais latvietis” attīstīšana*

Pēdējos gados būtiski pieaugusi sociālo tīklu nozīme cilvēku savstarpējā komunikācijā. Emigrējušo latviešu kontakti ar ģimeni un draugiem pēc izbraukšanas no Latvijas notiek ar sociālo mediju un portālu palīdzību. Pēc vortāla www.latviesi.com slēgšanas 2009. gadā nepastāv vienots Latvijas diasporas medijs. Ir dažādi portāli, kuri katrs pilda atsevišķu funkciju. Informācijas telpa ārpus Latvijas ir sadrumstalota: Eiropā darbojas 11 latviešu mediji (ieskaitot biedrību mājas lapas, drukātos medijus un interneta vortālus). ASV ir 3 galvenie mediji un arī Austrālijā ir 3 mediji, kas sniedz Latvijas diasporai svarīgu informāciju. Ir svarīgi nodrošināt aktuālu un objektīvu informāciju ārvalstīs par notiekošo Latvijā, kā arī informāciju Latvijā par diasporas situāciju un aktivitātēm.

Latvijas mediju vidē televīzijai un radio ir iespēja spēlēt svarīgu lomu globāla Latvijas informācijas tīkla attīstībā, piedāvājot ar diasporu saistītus radio un TV raidījumus, ziņas, intervijas, izklaides programmas u.c. Kā labs piemērs ir Latvijas Radio 1, kas ar 2012. gada 11. novembri ir uzsākusi jaunu raidījumu ciklu, kas veltīts diasporai. Šobrīd Latvijas TV programmas netiek pārraidītas internetā (tikai atsevišķi raidījumi). Arī Latvijas kanālu uztveršana caur satelītu ārzemēs dzīvojošajiem valsts piederīgajiem ir ļoti ierobežota.

Ņemot vērā, ka diasporu interesējošā oficiālā informācija no Latvijas ir izklaidēta dažādās ministriju un iestāžu mājaslapās un citās vietnēs, ĀM ieviesīs „vienas pieturas aģentūras” principu un sadarbībā ar Valsts reģionālās attīstības aģentūru (portālu www.latvija.lv) veicinās informācijas apkopošanu diasporas mērķauditorijai vienā vietā.

ĀM izstrādā komunikācijas platformu „Globālais latvietis”, kas būs vienota komunikācijas platforma plašai diasporas informēšanai gan par diasporas aktualitātēm, gan sadarbības piedāvājumiem ar Latviju (tajā skaitā arī par reemigrāciju), veicinot informācijas apmaiņu starp valsti un diasporu, dažādiem pasaules latviešu medijiem un vietējiem Latvijas informācijas avotiem.

Platformas „Globālais latvietis” ietvaros tiks veiktas šādas darbības:

- 1) Tiks izveidots jauns ĀM mājas lapas atvērums ar diasporai nepieciešamo informāciju par ĀM darbību diasporas jautājumos, vēstniecību sadarbību ar diasporu, diasporas organizācijām un diasporai aktuālo informāciju un noderīgajām saitēm.
- 2) Sadarbībā ar Valsts Reģionālās Attīstības aģentūru tiks izveidots diasporas vajadzībām atlasītas informācijas atvērums oficiālajā portālā www.latvija.lv ar diasporai noderīgo valsts institūciju informāciju (par reemigrāciju, nodokļiem, izglītības iespējām bērniem un studentiem, u.c.) un elektroniskajiem pakalpojumiem.

- 3) Sadarbībā ar Latvijas sociālajiem medijiem un diasporas medijiem, diaspora tiks regulāri informēta par valdības darbību diasporas jautājumā jomā. ĀM sadarbosies ar Valsts kanceleju, izveidos valdības mājas lapu sociālajā medijā www.draugiem.lv.
- 4) Tiks izvērtēta informācija par valdības darbības atspoguļojumu diasporā.
- 5) Sadarbībā ar Valsts kanceleju tiks rīkotas valdības pārstāvju tiešraides konferences ar diasporas pārstāvjiem.
- 6) Tiks iniciēti un atbalstīti mediju forumi, veicinot Latvijas mediju sadarbību ar diasporas partneriem¹⁸.

3.4. Migrācijas un diasporas procesu pētniecība un izpratnes veicināšana

Sabiedrības izpratne par migrācijas un diasporas procesiem, kā arī to ietekmi uz Latvijas dzīvi ir fragmentāra un bieži aizspriedumaina. Trūkst izpratnes par iespējamiem ieguvumiem, ko varētu sniegt sadarbība ar diasporu. Labākas sadarbības ar diasporu nodrošināšanai precīzāk jāiepazīst tās sastāvs un vajadzības. Ir jāapzina ne tikai izbraukušo latviešu skaits un valstis, uz kurām tie devušies, bet arī iemesli emigrācijai un nodarbošanās (algotais darbaspēks, studenti un pētnieki, ārsti, arhitekti, uzņēmēji, u.c.). Pētniecības darbs šajā jomā ir paplašinājies un pētniekiem, veicot aptaujas ar ārzemēs dzīvojošo Latvijas valstspiederīgo līdzdalību, ir iespēja sadarboties ar sociālajiem medijiem, piemēram, portālu www.draugiem.lv.

ĀM sadarbība ar starptautiskajām organizācijām dod iespēju izmantot esošos resursus, lai veicinātu pētniecību par diasporas problemātiku un migrācijas procesiem¹⁹. ĀM pārstāvji regulāri piedalās starptautiskos pasākumos, veicinot ekspertu uzmanības pievēršanu Latvijas problemātikai.

ĀM piedalīsies Diasporas studiju centra tapšanā Latvijas Universitātē. 2013. gadā LU, Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā un ĀM plāno noorganizēt pirmo „studiju nometni” diasporas jautājumu aktualizēšanai, piesaistot ievērojamus ārzemju speciālistus un Latvijas ekspertus.

4. Rīcības virziens: Atgriešanās veicināšana

Mērķis: veicināt diasporas pārstāvju atgriešanos Latvijā, nodrošinot Latvijas valsts institūciju un pašvaldību informācijas pieejamību un komunikāciju par atgriešanās iespējām un ar reemigrāciju saistīto normatīvo regulējumu, kā arī atgriešanās formalitāšu kārtošānu Latvijas vēstniecībās ārvalstīs.

Spēkā esošais Repatriācijas likums tika gatavots ar mērķi veicināt represēto un citu latviešu, īpaši no Krievijas un citām bijušajām Padomu republikām, atgriešanos Latvijā. Šobrīd likums tiek pārskatīts, jo, situācijai mainoties, šī likuma priekšrocības izmanto ļoti neliels cilvēku skaits. Pēdējo 12 gadu laikā Latvijas iedzīvotāju skaits samazinājies par 340 000 (211 400 emigrācijas, 128 600 negatīva dabīgā pieauguma rezultātā)²⁰. Tas ne vien negatīvi atsaucas uz demogrāfisko situāciju, bet arī nopietni apdraud Latvijas ekonomisko attīstību un izaugsmi.

¹⁸ 2012.gada novembrī ĀM sadarbībā ar NEPL, KM, PBLA un ELA organizē pirmo diasporas mediju konferenci

¹⁹ ĀM sadarbībā ar Eiropas Komisiju 13.04.2012. notika konference par migrāciju un identitāti (*Migration and identity: encouraging the role of the diaspora*); ĀM sadarbībā ar OECD 2012.gada decembrī plāno konferenci par emigrācijas ietekmi uz Baltijas valstīm; notiek sadarbība ar IMO (Starptautisko migrācijas organizāciju).

²⁰ CSP dati par laika posmu no 2000.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 1.janvārim

Saskaņā ar EM darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm, līdz 2030.gada darba tirgū papildu varētu būt nepieciešami līdz pat 120 tūkstošiem darbinieku. Viens no EM vadībā gatavotā reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna mērķiem ir veicināt to, ka daļa no Latvijā radīto darbavietu ņēmējiem būtu reemigranti. Tomēr viņu skaits varētu būt salīdzinoši neliels. Saskaņā ar Latvijas Universitātes pētnieka Mihaila Hazāna apkopotajiem datiem Latvijā atgriezties plāno tikai 20% aizbraukušo, turklāt jo ilgāks ir prombūtnē pavadītais laiks, jo mazāka ir vēlme atgriezties²¹.

Līdz ar vispārējās ekonomiskās situācijas uzlabošanos (atalgojums, darba apstākļi, darba un izglītības iespējas u.c.), notiek emigrācijas plūsmas samazināšanās, vienlaicīgi veicinot reemigrāciju. Daļa no emigrējušiem savukārt ir sasnieguši profesionālajā attīstībā tādu līmeni, ka apsver uzņēmējdarbības uzsākšanu Latvijā vai sadarbību ar Latviju. EM vadībā notiekošais darbs pie reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna ir vērsts uz iespējamo šķēršļu identificēšanu un novēršanu un atbalstošo pasākumu iezīmēšanu emigrantu atgriešanai (tiesību akti par nodokļiem, Pilsonības likums, uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējas, kredītu saņemšana vai atmaksāšana, bērnu integrācija skolas sistēmā, utt.).

EM vadībā izstrādātais reemigrācijas atbalsta pasākumu plāns un tā īstenošana noritēs saskaņotā mijiedarbībā ar citu iesaistīto institūciju pasākumiem mērķa sasniegšanai, lai darbavietu piedāvājumi sasniedz interesentus arī diasporā – cilvēkus ar kompetencēm un ar interesi atgriezties Latvijā. Šim nolūkam vienotās komunikācijas platformas „Globālais latvietis” attīstība var piedāvāt noderīgus instrumentus piemērotu datu bāžu izmantošanai.

ĀM piedalās EM vadītā reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna izstrādāšanā un sniegs atbalstu plāna īstenošanā, saskaņoti sadarbojoties ar pārējām iesaistītajām institūcijām – EM, LM, KM, IZM, IeM, akadēmiskajām aprindām, pašvaldībām, sociālajiem partneriem, NVO, īpaši ārzemēs dzīvojošo latviešu organizācijām un portāliem.

ĀM un tās diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību tīkls spēlēs būtisku lomu komunikācijas nodrošināšanā starp diasporu un partneriem Latvijā, izveidojot instrumentus diasporas informēšanai par atgriešanās iespējām, kā arī sniedzot iespējamu praktisku atbalstu formalitāšu kārtošānā.

Latvija kā uzņēmējdarbībai pievilcīga vide ir jāpopularizē arī Latvijas diasporas vidū, jo daļa no Latvijas diasporas pārstāvjiem varētu atgriezties Latvijā jau kā darba devēji vai investoru pārstāvji.

²¹ Hazāns M. Latvijas emigrācijas mainīgā seja: 2000-2010. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2010./2011. Nacionālā identitāte, mobilitāte un rīcībspēja (red. Zepa B. un Kļave E.), Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 70-91 lpp; Sociālo un politisko pētījumu institūts, Pārskats par Tautas attīstību. Latvija. Nacionālā identitāte, mobilitāte, rīcībspēja, Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2012, 80.-83.lpp, (Pieejams: http://www.biss.soc.lv/downloads/resources/TAP/Latvija_TAP_2011.pdf).

V. ĀRLIETU MINISTRIJAS PLĀNOTĀ SADARBĪBA AR LATVIJAS DIASPORU 2013. – 2015. GADAM

1.RĪCĪBAS VIRZIENS		LATVISKĀS IDENTITĀTES UN SAIKNES AR LATVIJU UZTURĒŠANA		
	Pasākumi izvirzītā mērķa sasniegšanai ²²	Izpildes termiņi	Atbildīgā institūcija/ iesaistītās institūcijas ²³	Tiešie darbības rezultāti
1.1	Latvijas valstspiederīgo interešu aizstāvība un konsulāro pakalpojumu sniegšana ārvalstīs			
1.1.1.	Papildus diplomātu nosūtīšana konsulāro pakalpojumu sniegšanai uz Latvijas vēstniecībām valstīs ar lielu diasporu, piemēram, uz u Lielbritāniju, Vāciju, ASV.	Sākot ar 2014. gadu	ĀM	Nodrošināta pilnvērtīga konsulāro pakalpojumu sniegšana nepieciešamajā apjomā un to pieejamība sakarā ar prognozējamo diasporas un Latvijas pilsoņu skaita (Pilsonības likuma grozījumi) pieaugumu.
1.1.2.	Jaunu stacionāro un mobilo pasu darbstaciju iekārtu nodrošināšana Latvijas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās.	2013. gads	IeM, ĀM	Nodrošināta pakalpojuma sniegšanas kvalitāte un ātrums.
1.2.	Vēstniecības kā nozīmīgi diasporas sabiedriskās dzīves centri			
1.2.1.	Papildus diplomāta vietu izveidošana sadarbībai ar diasporu (īpaši izglītības jomā) valstīs ar lielu Latvijas diasporu, piemēram, Lielbritānijā, Īrijā, ASV.	Sākot ar 2014. gadu	ĀM	Nodrošināta pastāvīgas saiknes ar diasporu uzturēšana un sadarbības īstenošana.
1.2.2.	Platformas „Globālais latvietis” ietvaros ĀM un visu diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību mājas lapu atvēruma izveidošana sadarbībai ar diasporu, ietverot arī	sākot ar 2013.gadu	ĀM	Nodrošināta informācijas aprīte starp vēstniecību un diasporu, veicināta informācijas izplatīšana par mītnes valstī notiekošajiem pasākumiem.

²² Tabulā nav iekļauti pasākumi, kuros saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem Ārlietu ministrija iesaiste ir ierobežota.

²³ Pirmā norādītā institūcija ir galvenā atbildīgā par uzdevuma vai pasākuma izpildi un budžeta turētāja.

	pasākumu kalendāru.			
1.2.3.	Latviešu kultūras pieejamība diasporas centros, Latvijas profesionālās kultūras un mākslas pieejamības nodrošināšana – koncerti, viesizrādes, izstādes, turpinot 2012.gadā iesākto darbību. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēm)</i>	Ik gadu	KM, ĀM	Atbalstīti vismaz pieci Latvijas kultūras pasākumi valstīs, kurās skaitliski ir vislielākais Latvijas diasporu skaits (Projektu konkurss).
1.3.	Atbalsts latviešu nedēļas nogales skolu darbībai			
1.3.1.	Atbalsts latviešu “nedēļu nogales skolu” izveidei un darbībai lielākajos diasporas centros, attīstot metodiskos līdzekļus un finansiāli atbalstot nedēļas nogales skolu darbību ārvalstīs, ĀM ministrijai piedaloties koordinēšanā. <i>(Saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēm un Valsts valodas pamatnostādņēm 2007.-2014.gadam”)</i>	katru gadu	IZM (LVA), ĀM, KM, Sabiedrības integrācijas fonds (turpmāk – SIF)	Nodrošināts atbalsts latviešu skolām un latviskai izglītībai ārvalstīs, t.sk.: 1) izstrādāti un attīstīti metodisko līdzekļi latviešu valodas, literatūras, folkloras, kultūras apguvei; 2) atbalsts nedēļas nogales skolām ārvalstīs (daļējs līdzfinansējums). <ul style="list-style-type: none"> • Nedēļas nogales skolas saņem daļēju finansiālu atbalstu no valsts savas darbības nodrošināšanai. • Tiek nodrošināta Latvijas pedagogu nokļūšana uz ES valstīm un Krieviju, lai izglītotu nedēļas nogales skolu skolotājus. • 2013. gadā izstrādāts mācību saturs latviešu valodas, literatūras, folkloras un kultūras jomā. Nodrošināta diasporas skolotāju tālākizglītība un diasporas jauniešu vecāku izglītošana. • Regulāras Latvijas izglītības politikas veidotāju vizītes uz ES valstīm un Krieviju. • ĀM koordinēšanas darbība, ieskaitot komandējumus.

1.3.2.	Regulāri pedagoģiskās pieredzes apmaiņas pasākumi “nedēļu nogales skolas” skolotājiem. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	Ik gadu, sākot ar 2013. gadu	IZM (LVA), KM, SIF, ĀM, PBLA	Nodrošināta pedagoģiskās pieredzes apmaiņa „nedēļas nogales skolas” skolotājiem.
1.3.3.	Bērnu un jauniešu konkursi, kur galvenā balva būtu brauciens uz Latviju. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	Ik gadu, sākot ar 2013.gadu	KM, SIF, ĀM, IZM	Konkursa kārtība izstrādāta (2013.gadā). Noticis vismaz viens konkurss katru gadu (no 2014.gada).
1.4.	Latviešu valodas apmācības veicināšana mītnes zemes vispārizglītojošās skolās			
1.4.1.	Valstīs, kur ir liels latviešu skaits, izstrādāt stratēģiju latviešu valodas skolotāju darbavietas izveidošanai mītnes valstu vispārizglītojošās skolās. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2013.-2014. gads	IZM, ĀM, KM	Izvērtēta situācija, lai noteiktu skolu skaitu un iespējas nodrošināt latviešu valodas skolotāju darbavietas (2013. gads). Izstrādāta stratēģija par latviešu valodas skolotāju nodrošināšanai un pakāpeniskai to skaita palielināšanai (2014. gads).
1.5.	Sadarbība latviešu trimdas kultūras mantojuma un vēstures izpētē un saglabāšanā.			
1.5.1.	Esošo divpusējo starpvaldību līgumu papildināšana vai jaunu memorandu noslēgšana starp Latvijas valdību un latviešu diasporas valstu valdībām par atbalstu ārzemju latviešu kultūras un izglītības attīstībai. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2013. gads un turpmākie gadi	ĀM, KM, IZM	Noslēgti memorandi starp Latvijas valdību un latviešu diasporas valstu valdībām par atbalstu ārzemju latviešu kultūras un izglītības attīstībai.
1.5.2.	Turpināt ĀM un vēstniecību sadarbību ar diasporu trimdas latviešu mantojuma apzināšanā,	2013. – 2015. gads	ĀM, KM, PBLA	Veikta novadpētniecība un latviskās identitātes apzināšana un saglabāšana, trimdas latviešu dzīves gājumu izpēte.

	saglabāšanā un izpētē, kā arī uzsākt izpēti nesenās Latvijas valstspiederīgo emigrācijas valstīs (Īrija, Lielbritānija u.c.). <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēm)</i>			
1.5.3.	Izstrādāt Latvijas atmiņu politikas plānošanas dokumentu. ĀM un vēstniecības piedalās darbības koordinācijā. Izvērtēt īpaši komunikācijas platformas „Globālais latvietis” izmantošanas iespējas, lai sasniegtu diasporu. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēm)</i>	2013.-2014. gads	KM, ĀM, IZM, Latvijas vēsturnieku komisija, Latvijas Nacionālais arhīvs	Izstrādāts un MK apstiprināts atmiņu politikas plānošanas dokuments. Apstrādē un apspriešanā ir piedalījušies diasporas pārstāvji. Atbalsts sociālās atmiņas pētniecībai (līdzfinansējums Latvijas Universitātes Sociālās atmiņas pētniecības centra ekspertu darba, materiālu un priekšlikumu atmiņu politikas izstrādes sagatavošana). Veiktas regulāras iedzīvotāju socioloģiskā aptaujas un viedokļu noskaidrošana par sabiedrību šķeļošiem sociālās atmiņas jautājumiem. 2013.gadā – vēstures skolotāju un skolēnu aptauja. 2014. gadā notikusi konference par sociālo atmiņu šķeļošajiem un vienojošajiem notikumiem un rituāliem. Sociālās atmiņas pētnieki piedalās valsts atmiņu politikas veidošanā.
1.5.4.	Latviešu valodas apguves portāla izveide, to iekļaujot komunikācijas platformas „Globālais latvietis” projektā. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņēm)</i>	sākot ar 2013. gadu	IZM, ĀM, KM	2013. gadā izveidoti portāla „Māci un mācies latviešu valodu”, elektroniskā vārdnīca ePupa, ierakstīti latviešu valodas apguves diski, izveidoti mācību līdzekļi latviešu valodas kā svešvalodas apguvei un izveidota tālmācības sistēma pedagogu tālākizglītībā. 2014. gadā pilnveidots portāls, nodrošināti elektroniski materiāli latviešu valodas apguvei, organizētas metodiskas konsultācijas ar skolotājiem.

2. RĪCĪBAS VIRZIENS		DIASPORAS LĪDZDALĪBA LATVIJAS POLITISKAJOS UN SABIEDRISKAJOS PROCESOS		
2.1.	ĀM iesaiste ar pilsonības likuma grozījumiem saistītajos procesos.			
2.1.1.	Vēstniecību informatīvas darbības nodrošināšana un personu, kas vēlas iegūt Latvijas pilsonību, apkalpošana.	Pēc Pilsonības likuma grozījumu pieņemšanas	ĀM	Paplašinājies pilsoņu loks, nodrošinot Latvijas valsts ilgtspēju.
2.1.2.	Aktuālas informācijas par pilsonības likuma izmaiņām nodrošināšana ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem pēc iespējas tiešā veidā, organizējot vēstniecību darbinieku izbraukumus.	2013. gads	ĀM	Nodrošināta visaptveroša informācija iespējamiem pilsonības pretendentiem.
2.1.3.	Oficiālas informācijas par pilsonības likuma izmaiņām un ar to saistītajiem procesiem nodrošināšana angļu un krievu valodās ar Latvijas Institūta atbalstu	2013. gads	ĀM, LI	Nodrošināta iespējami plaša potenciālo pilsoņu loka informēšana par tos interesējošiem jautājumiem.
2.2.	Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, tautas nobalsošanas un parakstu vākšanas procesu nodrošināšana ārvalstīs.			
2.2.1.	2014. gada vasarā Eiropas Parlamenta vēlēšanu un 2014. gada rudenī Saeimas vēlēšanu noorganizēšana, iecirkņu darbības koordinēšana ārvalstīs.	2014. gads	ĀM	Nodrošināta iespējami plaša Latvijas pilsoņu skaita piedalīšanās Latvijas politiskajos procesos.
2.2.2.	Elektroniskās balsošanas sistēmas ieviešanas veicināšana Saeimas vēlēšanās (<i>saskaņā ar Integrācijas</i>	2013. gads un turpmākie gadi	SM, VARAM, IeM, TM, CVK, ĀM,	Veicināta elektronisko vēlēšanu ieviešana, kā rezultātā iespējami plašs Latvijas pilsoņu loks tajās var piedalīties.

	<i>pamatnostādnēm un ievērojot koncepcijas „Par interneta vēlēšanu sistēmas izveidi” (TA-1647) izvērtēšanas rezultātā pieņemtos valdības lēmumus)</i>			
2.2.3.	Vēlētāju reģistra ieviešanas veicināšana Saeimas vēlēšanās.	2013. gads un turpmākie gadi	IeM, TM, CVK, ĀM, SM, VARAM	Atjaunots vēlētāju reģistrs.
	3. RĪCĪBAS VIRZIENS	SADARBĪBA AR DIASPORU		
3.1.	Diasporas iesaistīšana Latvijas ekonomikas, zinātnes un kultūras dzīvē			
3.1.1.	Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju foruma organizēšana. ĀM piedalās kā galvenā koordinatore no valdības puses.	2013.gada jūlijs	PBLA, LTRK, ĀM, EM	Rīkots forums, kā rezultātā ir apzināti diasporas latviešu uzņēmēji un profesionāļi pasaulē un veicināta to iesaiste Latvijas tautsaimniecības attīstībā. Attīstīta uzņēmēju un profesionāļu datu bāze. Attīstīts tālākās sadarbības plāns.
3.1.2.	Pasaules latviešu jauniešu saiets	2014.gadā	ĀM, KM, IZM, Rīgas dome	Rīkots saiets 2014.gadā „Rīga 2014” projekta ietvaros, sapulcinot diasporas jauniešus no visas pasaules.
3.1.3.	Vispasaules latviešu salidojumu organizēšana, ĀM un vēstniecībām piedaloties kā koordinatoriem sakarā ar Latvijas prezidentūru ES Padomē.	2015.gads	ĀM, KM, EM, IZM, PBLA	Saglabāta diasporas saikne ar Latviju.
3.1.4.	Diasporas konferences rīkošana. KM un ĀM ir galvenie rīkotāji.	Ik gadu	KM, ĀM	Rīkota Diasporas konference, kurā valdība tiek ar diasporas pārstāvjiem sadarbības koordinācijas uzlabošanai.
3.1.5.	Ministru prezidenta un nozares ministru darba vizītes uz valstīm, kurās ir liels nodarbināto latviešu skaits, lai informētu par situāciju Latvijā un iespējām atgriezties,	regulāri	ĀM, VK	Nodrošināta nozares ministru regulāri tiekšanās ar ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem.

	vēstniecībām piedaloties koordinācijas darbā ārvalstīs.			
3.1.6.	Ārzemju latviešu jauniešu brīvprātīgā darba veicināšana Latvijā vasaras periodā, tajā skaitā izplatot informāciju par šādām iespējām. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	Ik gadu, sākot ar 2015. gadu	KM, ĀM, LM	Nostiprināta aizbraukušo latviešu bērnu un jauniešu saikne ar Latviju.
3.1.7.	Atbalsts skolēnu un studentu viesģimeņu apmaiņas programmām (starp ārvalstu un Latvijas latviešiem). <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	Ik gadu, sākot ar 2014.gadu	KM, ĀM	Nostiprināta aizbraukušo latviešu bērnu un jauniešu saikne ar Latviju.
3.1.8.	Ārlietu ministrijai sadarbībā ar Kultūras ministriju izveidot pastāvīgi strādājošu darba grupu – padomi Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības, integrācijas pamatnostādņu uzraudzības padomes ietvaros, kuras uzdevums ir nodrošināt ilgtermiņa, labi koordinētu pārnozaru politiku diasporas jautājumos.	Ik gadu, sākot ar 2013.gadu	ĀM, KM, IZM, valsts amatpersonas	Koordinētāka valdības sadarbība ar diasporu.
3.1.9.	Apzināt Latvijas valstspiederīgos, kas strādā ES un citās starptautiskās institūcijās, un veicināt to saikni ar Latviju.	Ik gadu, sākot ar 2013.gadu	ĀM	Nodrošināta saikne starp Latviju un ES un citās starptautiskās institūcijās strādājošajiem Latvijas valstspiederīgajiem.

3.2.	Diasporas apzināšana un savstarpējās komunikācijas veicināšana			
3.2.1.	Ārvalstīs dzīvojošo Latvijas valstspiederīgo profesionāļu datu bāzes izveide. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2013.gads un turpmākie	ĀM, sadarbībā ar diasporas organizācijām, sociālajiem tīkliem un portāliem	Izveidota datubāze, kas regulāri tiek papildināta.
3.2.2.	Situācijas izpēte un priekšlikumu sagatavošana par iedzīvotāju uzskaiti migrācijas procesos. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2014.gads	IeM, KM, ĀM	Apzināts Latvijas diasporai piederīgo skaits.
3.3.	Komunikācijas platformas „Globālais Latvietis” attīstīšana			
3.3.1.	Komunikācijas platformas izveidošana saziņai ar Latvijas diasporu. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	Ik gadu, sākot ar 2013.gadu	ĀM, KM	Izveidota komunikācijas platforma saziņai ar Latvijas diasporu, nodrošinot pastāvīgu saikni caur dažādām vietnēm internetā (ww.latviansonline.com, www.draugiem.lv, Latvijas lapa draugiem.lv, Facebook portālā, www.latvija.lv u.c.).
3.3.2.	Regulāra Ministru prezidenta un Ārlietu ministra tiešās pārraides vai video konferences ārvalstīs dzīvojošiem latviešiem par situāciju Latvijā; valdības mājas lapas atvēršana portālā draugiem.lv.	2013. gads un turpmākie	ĀM, Valsts kanceleja	Nodrošināta diasporas informētība par Latvijā notiekošo.
3.3.3.	Jauna ĀM mājaslapas atvērums izveidošana ar diasporai aktuālu informāciju par ĀM darbību diasporas jautājumos, vēstniecību sadarbību ar diasporu, diasporas organizācijām un diasporai aktuālo informāciju un noderīgajām saitēm.	2013. gads un turpmākie	ĀM	Nodrošināta diasporas informētība par tai aktuāliem jautājumiem.

3.3.4.	Atvēruma izveidošana Latvijas oficiālajā portālā www.latvija.lv ar diasporas vajadzībām noderīgo valsts institūciju informāciju un elektroniskajiem pakalpojumiem.	2013. gads un turpmākie	ĀM, Valsts reģionālās attīstības aģentūra, EM, IZM, KM	Nodrošināta diasporas informētība par tai aktuāliem jautājumiem.
3.3.5	Mediju informēšana par valsts sadarbību ar diasporu, mediju sadarbības veicināšana ar diasporas partneriem.	2013. gads un turpmākie	ĀM, IZM, KM	Nodrošināta sabiedrības informētība par sadarbību ar diasporu.
3.3.6.	Informācijas par valdības darbību atspoguļojumu diasporas medijos izvērtēšana.	2013. gads un turpmākie	ĀM, IZM, EM, KM	Īstenots valdības darbības atspoguļojuma novērtējums diasporā.
3.4.	Migrācijas un diasporas procesu pētniecība un izpratnes veicināšana			
3.4.1.	Diasporas studiju centra izveidošana	2013. gads un turpmākie	ĀM, Latvijas Universitāte	Izveidots centrs diasporas jautājumu un migrācijas procesu izpētei un analīzei.
3.4.2.	Pētījumu veikšana par ārzemēs dzīvojošo latviešu sociālo situāciju, saiknes uzturēšanu ar Latviju un latviskās identitātes saglabāšanu (pievēršot uzmanību attieksmei pret latviešu valodu un latviešu valodas prasmi). <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2014.gads	KM, ĀM	Apzināts diasporas sociālais stāvoklis un saikne ar Latviju.
3.4.3.	Pētījums par trimdas latviešu un nesen izbraukušo Latvijas iedzīvotāju mijiedarbību. ĀM un vēstniecības piedalās koordinēšanā un darbojas kā vidutājas starp pētniekiem un diasporu. <i>(saskaņā ar Integrācijas pamatnostādņem)</i>	2014.gads	KM, ĀM	Veikta situācijas izpēte, sagatavoti secinājumi un priekšlikumi.

	4. RĪCĪBAS VIRZIENS	ATGRIEŠANĀS VEICINĀŠANA		
4.1.	Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna īstenošana.	2013. gads un turpmākie	EM, ĀM, LM, IZM, KM, VARAM, TM, IeM, NVA, PMLP, LIAA, LTRK, LDDK, LPS, LVA	Kompetences ietvaros īstenots EM vadībā izstrādātais Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāns.
4.2.	Informācijas sagatavošana un izplatīšana par atgriešanās praktisko formalitāšu procedūras nodrošināšanu Latvijas Republikas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās. Diplomātiskā personāla sagatavošana. Informācijas izplatīšana ar komunikācijas platformas „Globālais latvietis” palīdzību.	2013.-2015.	ĀM	Nodrošināta informācijas sagatavošana un izplatīšana par atgriešanās procesa formalitāšu ātru un ērtu risināšanu Latvijas Republikas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās. Diplomātiskā personāls sagatavots šī uzdevuma veikšanai. Informācija pieejama ar komunikācijas platformas „Globālais latvietis” palīdzību.
4.3.	Diasporu nodrošināšana ar informāciju par reemigrācijas normatīvo regulējumu un izmaiņām tajā.	2013.-2015.	ĀM, EM	Nodrošināta operatīva informācijas pieejamība diasporai par reemigrācijas normatīvo regulējumu un izmaiņām tajā.
4.4.	Stāstu par latviešiem, kas ārvalstīs mācās vai strādā, lai celtu savu kvalifikāciju, un pēc tam atgriežas Latvijā un turpinātu savu dzīvi šeit, popularizēšana. Stāstu ar plašsaziņas līdzekļu palīdzību izplatīšana ārvalstīs dzīvojošiem latviešiem pieejamos medijos, ĀM koordinējot darbību.	2013. gads un turpmākie	ĀM, EM, IZM	Ar platformas „Globālais latvietis” palīdzību nodrošināta informācija par latviešiem, kas ārzemēs uzturējušies īslaicīgi, ieguvuši augstāku kvalifikāciju un izglītību un atgriezušies Latvijā, tādejādi radot vēlmi sekot šim piemēram.

VI. NOBEIGUMS

Demogrāfisko lietu padomes sēdē 2012. gada 16. novembrī tika pieņemts lēmums Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības, integrācijas pamatnostādņu uzraudzības padomes ietvaros izveidot pastāvīgi strādājošu darba grupu, kuras mērķis būs nodrošināt ilgtermiņa, labi koordinētu pārnozaru politiku diasporas jautājumos. Darba grupas vadīs ĀM, savukārt KM veiks sekretariāta funkcijas. Darba grupā piedalīsies ministrijas, kuras ir iesaistītas diasporu jautājumu risināšanā, kā arī pārstāvji no diasporas.

2013.gada budžeta ietvaros ĀM diasporas pasākumu īstenošanai piešķirti 35 tūkstoši lati. Lai sadarbību ar diasporu varētu īstenot iespējami kvalitatīvā līmenī. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības, integrācijas pamatnostādņu uzraudzības padomes ietvaros izveidotās darba grupas viens no uzdevumiem būs Nacionāla politikas plānošanas dokumenta izveidošana diasporas jautājumu risināšanai, daļai pasākumu pēc to izvērtēšanas, iespējams, būs nepieciešams papildu finansējums.

Ārlietu ministrs

Edgars Rinkēvičs

Vizē:
valsts sekretārs

Andris Teikmanis

04.02.2013.
8197
Rolands Lappuķe
Speciālo uzdevumu vēstnieks
Tel.67016977, rolands.lappuke@mfa.gov.lv